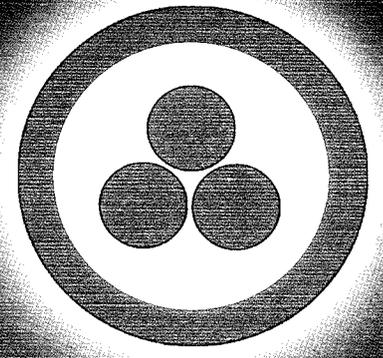

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
ΡΕΑΓΙΕΣ ΗΛΑΚΤΡΟ

000000149655

Бібліотека Київського університету ім. Б. Грінченка

УКРАЇНСЬКИЙ журна́л

ІСТОРІЯ. ФІЛОСОФІЯ. РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

2008 · 3

Керівник видавничого проекту
Казимир Антоневський

Головний редактор
Анна Антоневська

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Анатолій Конверський, д-р філос. наук
Володимир Борисенко, д-р іст. наук
Григорій Васянович, д-р пед. наук
Микола Виговський, д-р іст. наук
Степан Возняк, д-р філос. наук
Ніла Волошина, д-р пед. наук
Андрій Герасимчук, д-р філос. наук
Віктор Даниленко, д-р іст. наук
Ігор Козлик, канд. філ. наук
Ігор Коляда, канд. іст. наук
Людмила Конотоп, д-р філос. наук
Микола Кордон, канд. іст. наук
Василь Кремень, д-р філос. наук
Валентин Крисаченко, д-р філос. наук
Вікторія Ларіонова, д-р філос. наук
Володимир Литвин, д-р іст. наук
Володимир Лубський, д-р філос. наук
Василь Маляренко, д-р юр. наук
Володимир Муляр, д-р філос. наук
Петро Натикач, канд. іст. наук
Віктор Огнев'юк, д-р філос. наук
Роман Петронговський, канд. пед. наук
Анатолій Подольський, канд. іст. наук
Олена Предко, д-р філос. наук
Володимир Ратніков, д-р філос. наук
Олександр Реєнт, д-р іст. наук
Борис Савчук, д-р іст. наук
Петро Саух, д-р філос. наук
Петро Слободян, д-р філос. наук
Ярослав Чорненський, канд. філ. наук
Олег Швидак, д-р іст. наук
Іван Ярмошик, канд. іст. наук

Свідоцтво про ДР
серія KB №13439-2323P

Щоквартальне видання

Заснований 2007 року

ЗАСНОВНИКИ:

Житомирський державний
університет імені Івана Франка,
видавництво "Антросвіт"

РЕДАКЦІЯ:

заступник головного редактора
Віктор Рогозинський

літредактор
Олена Черниш

дизайн, верстка
Дмитро Лебедь

зав. відділу маркетингу,
реклами та розповсюдження
Алла Вірник

Затверджено Вченою радою
Житомирського державного
університету ім. Івана Франка
Протокол №1 від 5 вересня 2008 р.

400-01-52

Видавництво "Антросвіт"
"Історія. Філософія.
Релігієзнавство"
а/с 68, Київ-55, 03055
E-mail: antrosvit@ukr.net

Формат 60x84/8.
Ум. друк. арк. 8.25. Тираж 500
Друкарня «Поліграф-Експрес»
м. Київ, вул. Верхній Вал, 2

© «Історія. Філософія. Релігієзнавство», 2008

Архітектура миру та злагоди

Саух Петро. Новий образ України.
2 Трансформація духу і випробування національним буттям

Огнев'юк Віктор. Суспільство втрачених цінностей
7

Елітологія

Коляда Ігор. Поняття "інтелігенція": історіософські конструкції Миколи Костомарова, Івана Франка та Михайла Драгоманова
11

Презентація

Творчий звіт засновників і редакції наукового журналу "Історія. Філософія. Релігієзнавство"
16

Міжнародні конференції

Козлик Ігор. Проблема нерозуміння і гуманітарні науки
19

Філософські студії

Онщенко Олена. Моделювання як методологічний чинник неklasичної естетики
22

Поліщук Олена. Феномен художньої раціональності
29

Фаріон Ольга. Філософія людської екзистенції: параметри розуміння людини
33

Українська філософська думка

Мітіна Валентина. Проблема духовної автономії особистості в українській філософії. (Закінчення)
37

Філософія і педагогіка

Вознюк Олександр, Грабар Іван. Філософський аналіз синергетичних педагогічних систем
41

Рецензії

Волошина Ніла. Життя святих Русі-України
46

Глобалізація і світ

Хижняк Ігор. ХХІ століття: міжнародні системи та ефект глобалізації
49

Історичні розвідки

Пасічник Михайло. Москва і Варшава у боротьбі за Україну в 1663 році та наслідки цієї боротьби
55

Історіографія

Великочий Володимир. Союз Визволення України (1914—1918 рр.) у контраверсійному висвітленні української історіографії
61

Куриленко Олександр. Сучасні тенденції розвитку України в оцінках зарубіжних істориків
69

Діалог культур

Саух Юрій. Буддійська "єдиносутність" людини і світу як інтенція екоетики та філософії сталого розвитку
71

Релігієзнавство

Реєнт Олександр, Лисенко Олег. Ватикан і Україна у ХХ ст.: історіософська ретроспектива
78

Савчук Григорій. Львівсько-польська історична школа 1886—1939 рр.: релігійний аспект
83

Васянович Григорій. Філософія й теософія Августина Блаженного
87

На 1-й стор. обкладинки — репродукція картини Сандро Боттічеллі "Мадонна навчає читанню малюка Христа". 1482 р. На с. 50, 52, 53 репродукції композицій Піта Мондріана та Тео Ван Дусбурга.

На обкладинці журналу відтворений один із найдревніших у світі знаків. Мислителі тлумачать його як триєдність: Бог-Отець, Бог-Син і Бог-Святий Дух, а також як символ минулого, теперішнього та майбутнього, які включені у кільце Вічності. А ще цей знак тлумачать як Науку, Мистецтво та Релігію в єдиному колі Культури. Цей знак Микола Реріх зображував на Знамені Миру.

Редакційні вимоги до авторських статей: Рукопис подається на дискеті 3,5 дюйма або інших електронних носіях, що містять матеріали, набрані у вигляді документа Word. До дискети додається підписана автором роздрукована копія тексту. До рукопису додаються відомості про автора: П.І.Б. (повністю), вчене звання, вчений ступінь, посада, назва установи. Стаття повинна мати анотації українською, російською та англійською мовами (кожна 5—6 рядків) з перекладеними ім'ям та званням автора, а також назвою статті. Обсяг публікації не більше 0,75 др. арк.

Повідомляємо: Рукописи не рецензуються і не повертаються. Думка авторів опублікованих матеріалів може не збігатися з редакційною.

Суспільство втрачених цінностей

Віктор Огнев'юк,
доктор філософських наук,
професор, член-кореспондент АПН України,
ректор Київського міського
педагогічного університету
ім. Бориса Грінченка

У статті аналізуються витoki сучасних аксіологічних проблем українського суспільства та можливі шляхи формування сучасної ціннісної парадигми.

Візнання вічного процесу перетворення минулого у сучасне, а сучасного у майбутнє розкриває механізм трансформації раніше існуючої історичної системи взаємодії у нову систему історичної реальності. Якщо за раніше існуючої системи ми бачили лише окремі елементи вияву історичної тенденції, то за нових обставин, коли тенденції виіривають і набувають сталих ознак, вони стають визначальними обрисами часу. Минуле, сучасне і майбутнє майже завжди тісно переплітаються як у житті людини, так і в історії суспільства, сьогодні завжди стає учорашнім днем, але разом з тим у ньому безперестанно зароджується день прийдешній. Не народившись — ти не житимеш, але живучи сьогодні, ти неодмінно звертаєшся до минулих днів, оскільки вони — чи не єдиний ключ до розуміння та осмислення складних процесів сьогодення і майбутнього. Ще

Конфуцій, звертаючись до своїх учнів, говорив: "Коли я кажу вам про щось, що відбулося у минулому, ви знаєте, що наступить у майбутньому" (1,39). Важливо навчитися осягненню історії, умінню бачити у минулому зародження нових тенденцій, що можуть суттєво позначатися на розвитку суспільства. Повсякчас ми переконуємося: минуле це більше час, аніж його сутність у філософському, морально-етичному чи естетичному вимірі. Мудрість, цінності і краса не обмежуються хроносом, не мають часових обмежень добро і зло, оскільки будь-які діяння зберігають інерцію свого впливу на життя та історію через сотні і навіть тисячі років. Ми не знаємо, коли розпочалася і коли може завершитися історія, але нам достеменно відомо, що події, від яких нас відділяють століття, мають безпосередній вплив на сьогодення, більше того, вони можуть і досить часто визначають наше мислення і способи діяльності. Релігійні вірування та філософські концепції наших далеких пращурів і сьогодні зберігають вплив на парадигми цивілізаційного розвитку. Книги, написані тисячі і сотні років тому, символи слова і смисли, передані від одного покоління до іншого, зберігають вплив на формування філософських концепцій світу прийдешніх поколінь. Ще більше взаємопов'язані між собою ідеї, погляди та події суміжних поколінь. І хоча діти досить часто перебувають у конфлікті зі своїми батьками, але тісні узи, що їх пов'язують, набагато міцніші, ніж лінії протиставлення. Становлення найбільш активної частини наших сучасних співвітчизників відбувалося або під впливом комуністичної ідеології, або у період її зламу, що супроводжувалося зміною цінностей і моралі. На руїнах

комунізму досить повільно зводиться морально-етичний храм модерного українського суспільства, яке, за великим рахунком, ще не трансформувалося в українсько-європейський взірець, воно допоки зберігає посткомуністичну та пострадянську інерцію. Відтак уже, здавалося, перегорнута сторінка минулого насправді визначає сучасний стан українського соціуму, як зазначав Сенека: "...пам'ять повертає нам муки страху з минулого" (2,46). Історія черговий раз розігрує з нами злий жарт, залишаючись у полоні стереотипів минулого, суспільство, схоже, знову втрачає свою історичну перспективу. Колишні комуністичні ідеології трансформувалися у спотворені моделі мислення і діяльності. Аналізуючи наше минуле і сьогодення, можемо бачити, що сучасна українська дійсність є викривленим відображенням недалекого минулого, а

Конфуцій, звертаючись до своїх учнів, говорив: "Коли я кажу вам про щось, що відбулося у минулому, ви знаєте, що наступить у майбутньому". Важливо навчитися осягненню історії, умінню бачити у минулому зародження нових тенденцій, що можуть суттєво позначатися на розвитку суспільства.

відтак коріння багатьох сучасних проблем варто шукати у попередніх десятиліттях, що є вагомим спонукальним аргументом для їх всесвітнього та глибокого дослідження. Ми ж зупинимось лише на найбільш актуальних проблемах, спричинених нашим недалеким минулим, що зберігають значний вплив на перебіг сучасної української історії.

Проблема перша. Панування моноідеології та однопартійна політична система сформували у переважної частини суспільства одновимірний світогляд, що виключає будь-яку альтернативу та плюралізм, різноманітність філософських концепцій та шляхів суспільного розвитку. Суспільна практика радянського періоду була позначена тавром надмірної ідеологізації, у її змісті домінували категоричні та наперед визначені оцінки, у ній не було місця довірі, демократичним процедурам вирішення складних суспільно-політичних проблем, діалогу та компромісу, що у свою чергу унеможливило набуття демократичного досвіду, сприяло формуванню психології войовничості та агресії. Гіперболізація класової боротьби, класових відмінностей та класової непримиренності призвели до формування у громадян відповідних стереотипів безкомпромісності, що стало одним із факторів денконсолідації суспільства.

Абсолютизація комуністичної ідеології, на противагу християнським цінностям, призвела до її трансформації в державну релігію, а самої держави — в ідеократичну систему, де тільки вождь, він же безальтернативний "лідер", наділений правом продукувати і трактувати істину, що сприяло формуванню культу вождів, а відтак злочинних способів вирішення суспільних проблем, масової загибелі людей,

порушення їх прав і свобод. Комуністична ідеологія дискредитувала себе, заодно поставила під сумнів продуктивність будь-якої ідеології.

Зважаючи на те, що переважна частина сучасних політиків сформувалася під впливом комуністичної ідеології або у роки зламу радянської системи, вони інерційно привнесли у суспільно-політичне життя комуністичну непримиренність, ментальність боротьбистів, а не творців; це покоління політиків, що не має базових цінностей, оскільки пропаговані моральним кодексом будівника комунізму аксіологеми так і не змогли утвердитися й досі швидко були підмінені прагматичними цінностями доби первинного нагромадження капіталу, а пропоновані суспільству загальнолюдські, національні і громадянські ціннісні орієнтири постійно розмиваються холодними дощами сучасних українських реалій. Зарадити

суспільній деморалізації можуть лише системні зусилля усіх чинників суспільства, і насамперед політичного істеблшменту, оскільки саме ця частина суспільства має взяти на себе відповідальність за духов-

не здоров'я нації. Якщо нація не має моральних авторитетів в особі своїх політичних лідерів — це велика перешкода для утвердження моральних засад у суспільстві, оскільки на тлі політичної розбещеності моральні зусилля сім'ї, школи і церкви, спрямовані на повернення суспільства у царину загальнолюдських цінностей, втрачають ґрунт. Проблема морально-етичних засад життєдіяльності суспільства потребує не тільки часу і терпіння, а й сучасної глибоко продуманої, концептуально вивіреної гуманістичної доктрини та зусиль усього суспільства, спрямованих на її реалізацію.

Проблема друга. Гіперболізація й виокремлення так званої історичної місії пролетаріату спричинили спотворене уявлення про структуру суспільства та його рушійні сили, про самоцінність фізичної та інтелектуальної праці, роль інтелігенції у суспільстві. Девальвація інтелекту та інтелігентності, знецінення творчого начала призвели до політичного збочення.

Суспільство й до сьогодні залишається у полоні зазначених ідеологем, при цьому варто зауважити, що втрачені цінність і культура будь-якої праці, натомість швидко прижився культ швидкої та легкої наживи. Ні одна політична партія на перманентних виборах, що відбуваються в Україні, не утверджує пріоритет праці, завдяки якій і досягається добробут народу. Заради тимчасового успіху вони культивують споживацтво стосовно держави, обіцяють краще життя уже сьогодні або безмежні блага за рахунок бюджету, відтак стаючи заручниками власного обману; партії та їхні лідери приречені на тимчасовість свого політичного буття, а суспільство — на існування в умовах девальвованих цінностей та постійної невизначеності у стратегії розвитку.

У нас і досі не усвідомлюється та не переводиться у площину практичної політики виокремлення ключової ролі інтелектуальної праці, освіти і науки для забезпечення поступу сучасного суспільства. У суспільстві немає розуміння того, що інтелект — найбільш сучасне та найбільш ефективне знаряддя праці. Варто зазначити, що у порівнянні з радянським періодом суспільство, у сенсі пріоритетності освіти і науки, не зробило жодного суттєвого кроку уперед, за винятком переходу до

12-річної загальної середньої освіти та збільшення кількості студентів, що, на жаль, не супроводжується відповідними якісними змінами. Становище може змінити лише реалізований пріоритет освітньої та науково-технічної політики, створення сучасної системи нарощення сукупного національного інтелекту та ефективне використання продуктів його діяльності.

Проблема третя. Суперечності між теоретичними засадами комуністичної ідеології та практикою комуністичного експериментування, з одного боку, моральними устоями дорадянських поколінь та поколінь, інфікованих комуністичною ідеологією, — з іншого, у поєднанні з войовничим атеїзмом закріпили розрив між офіційною виховною доктриною і традиціями родинного виховання, а відтак поглибили проблему конфлікту поколінь та розриву культурної спадковості.

В Україні сформувалося декілька поколінь, які жили в умовах постійної зміни ціннісних орієнтирів, упродовж XX століття такі зміни відбувалися чи не кожного десятиліття. Втрата цінностей є однією з основних причин, що гальмує процес

об'єднання різних поколінь, верств і соціальних груп населення та мешканців різних регіонів у цілісний організм суспільства. Деконсолідація суспільства є перешкодою для продукування та загальнонаціонального сприйняття національної ідеї. Разом з тим політичні сили та їхні лідери виявилися неспроможними реалізувати загальнонаціональний об'єднавчий проект. Дотримуючись різновекторної орієнтації, вони доволі часто забувають про необхідність постійного дотримання українського вектора у своїй політичній діяльності. Цілком закономірною є відмінність політичних пріоритетів політичних партій, але лише за невеликим винятком можемо говорити про відмінності ідеологічні, як правило, вони не мають виразного оформлення, за винятком орієнтації: Схід — Захід. Останнє пояснюється переважно електоральними чинниками. Ціннісна розмитість, характерна для суспільства у цілому, негативно позначилася і на його політично структурованих інститутах. Сукупність зазначених факторів та відсутність історичного досвіду щодо реального вибору лідерів та політичних партій суттєво впливає на політичну ситуацію в державі, адже суспільство, яке не виробило оцінних критеріїв політичного лідерства, постійно піддається на маніпуляції та технології, застосовувані під час виборів. Як наслідок — політична нестабільність та постійне загострення політичного протистояння, дешевого, але дуже дорогого для народу, у сенсі втрачених можливостей, популізм.

Одним із ключових завдань для сучасного суспільства є забезпечення умов для культурної спадковості поколінь, що можливо на основі загальноприйнятних цінностей. У цьому сенсі ключова роль може належати політичним партіям нового типу, фундаментом яких буде не вузька ідеологічна, а широка платформа культури, що сприятиме національній консолідації. На противагу ідеології, що підкреслює відмінності та звужує соціальну базу партій, культура, як цивілізаційна основа, дає партіям можливість для широкого маневру, урахування проблем різних верств населення, що може змінити роль партій у суспільстві XXI ст.

Зарадити суспільній деморалізації можуть лише системні зусилля усіх чинників суспільства, і насамперед політичного істеблшменту, оскільки саме ця частина суспільства має взяти на себе відповідальність за духовне здоров'я нації.

Проблема четверта. Надмірна бюрократизація радянської системи, копіювання організаційних структур комуністичної партії та методів її діяльності громадськими організаціями спотворювали їх покликання та унеможлилювали набуття досвіду, необхідного для розвитку справжнього врядування, участі у вирішенні існуючих проблем громад та об'єднань громадян за межами панівної ідеології.

Відсутність інститутів, традицій і культури громадянського суспільства та відповідних механізмів громадянської взаємодії стали гальмом на шляху становлення незалежної держави, оскільки це ускладнювало розмежування відповідальності між суспільством і державою. Таке розмежування украй необхідне, оскільки в Україні допоки не подолано сформовану радянською бюрократією тотальну залежність громадянина від держави. Варто зауважити, що закономірно, після багатьох років бездержавності, культове ставлення значної частини населення до відновленої національної держави, як би це парадоксально не звучало, але до певної міри продовжило радянську традицію державопоклонництва, що також пригальмувало становлення громадянського суспільства. Громадяни, на жаль, не усвідомлюють, що саме вони є головними суб'єктами суспільних відносин, і їхня самоорганізація у вирішенні актуальних для громади питань є одним із найважливіших засадничих принципів громадянського суспільства, а створені ними інститути громадянського суспільства є гарантами їхніх прав, вони також виконують важливу регулятивну функцію щодо конструктивного розв'язання конфліктів та захисту груп, що мають різні інтереси.

Відтак у нових історичних умовах суспільство має докласти зусиль для підготовки громадян до функціонування та використання механізмів, властивих для сталого громадянського суспільства. Цю роль певною мірою узяла на себе система освіти, започаткувавши концепцію громадянської освіти, проте зусиль лише освітньої сфери недостатньо, адже вона не може охопити усі верстви населення, у той час як нагальною є потреба його самоорганізації за місцем проживання, оскільки середовище життєдіяльності людини є однією з найскладніших суспільних проблем. Роздержавлення функцій управління на різних рівнях може стати вагомим поштовхом для розвитку інститутів громадянського суспільства. Відтак держава може вивільнити колосальний ресурс для розв'язання проблем національної безпеки і оборони, освіти, науки, нових технологій, екології та здоров'я нації.

Проблема п'ята. Історично так склалося, що в Україні, за винятком Київської Русі та короткотривалих періодів у XVII та XX століттях, влада завжди сприймалася як чужа, априорі їй не довіряли. Історія Радянського Союзу значно поглибила цю проблему, оскільки це була історія боротьби влади з народом. Крім того, необхідно мати на увазі, що будь-яка посадова особа, починаючи із сільського голови і акінчуючи генеральним секретарем партії, не обирається за кредитом довіри, а нав'язувалася від імені партійної номенклатури. Народ не мав підстав для довіри владі, що призначалася, відчужуючи її від себе.

Практика, що склалася у колишньому Радянському Союзі із викриттям ворогів у середовищі найвищого партійно-державного керівництва, а також на рівні станов, організацій, підприємств, міст, районів, областей і республік, закріпила недовіру на рівні менталь-

ності. Владу боялися, але ніколи не поважали, хоча окремі сентименти мали вияв. Проблема довіри до влади не втратила своєї актуальності і сьогодні, оскільки українська влада є досить послідовною у корупційних скандалах та боротьбі владних інституцій між собою. Зазначене призводить до поступової втрати моральної легітимності органів державної влади, що у свою чергу може спричинити некерованість розвитку подій. Тільки моральна влада може управляти державою, в усіх інших випадках влада править. На жаль, перед суспільством постало майже шекспірівське питання: демократія чи диктатура, що означає мати моральну владу на основі довіри, або влада остаточно деморалізується і перейде до інших способів правління.

Проблема шоста. В умовах домінування державної форми власності та планової економіки в суспільстві сформувалася психологія надлишкової економічної залежності від держави, безгосподарності, марнотратства та безвідповідальності, що унеможливило набуття підприємницького досвіду та культивувало економічну пасивність, спричинило бідність та розгубленість переважної частини громадян в умовах переходу до приватної власності та конкурентної ринкової економіки.

Спотворене економічне мислення та період первинного нагромадження капіталу породили низку нових проблем, що засвідчили відсутність стратегії економічного розвитку країни, втрату державою своїх регуляторних функцій. Суспільству украй необхідно подолати "комплекс безвласності", що упродовж 70 років формувався комуністами відповідно до ленінських заповітів, та забезпечити перехід до нового економічного світогляду на основі поєднання цінностей лібералізму і соціального партнерства. Гострою є необхідність опанування стратегії управління наявними ресурсами, визначення і реалізації пріоритетів, залучення до управління економікою нової генерації, свідомість і практичний досвід якої не зазнавали впливу так званої планової економіки.

Проблема сьома. Пролетарська інтернаціоналізація суспільної свідомості негативно позначилася на розвиткові національної культури, призвела до формування у громадян індиферентного ставлення до національних цінностей, сформувала готовність до сприйняття і продукування переважно масових форм культури, що не пов'язані з одвічними духовно-культурними цінностями народу.

Практично повне ігнорування культури побуту, домінування "психології гуртожитку" та радянська модель культури споживання призвели до втрати цілого пласта традиційної національної духовної і побутової культури. Житло і побут, дороги і транспорт, охорона здоров'я, їжа та екологія, комунальне господарство і сфера послуг потребують нового культурного рівня.

Проблема восьма. Політика пригнічення особистості та беззаперечне підпорядкування меншості колективній волі сформували зверхнє ставлення до людини, яка втрачала свою самість, розчиняючись у "масах", "класах", "пролетаріаті", "прошарку", "електраті", і призвели до знецінення людини та її життя, а суспільство — до межі гуманітарної катастрофи. Мільйони загублених життів, вироки без суду і слідства, зруйновані сім'ї, осиротілі діти, тортури, страти і табори за так звану "ідеологічну чистоту" маніакальної ідеї та задоволення амбіцій купки авантюристів. Так було у недалекому минулому, але й

сьогодні про людину згадують лише під час виборів, а цінністю вважається не власне Людина, а лише її електоральний голос, бо як інакше пояснити тисячі смертей на дорогах, поширення алкоголізму та СНІДу, туберкульозу, постійні техногенні загрози. Де турбота про малого чи великого українця? Де сучасна гуманістична політика? Людина варта того, щоб шанувалася її гідність хоча б на елементарному побутовому рівні: чистою питною водою, наявністю відповідних вбиралень, під'їздів і ліфтів, тротуарів і доріг, безпечно-го транспорту, а також елементарною повагою у різноманітних конторах, що живуть за рахунок сплачених громадянами податків і тарифів.

Людина для держави має стати безальтернативною цінністю, оскільки держава лише тоді має сенс, якщо підпорядковує усю свою діяльність інтересам людини. Відтак одним із найголовніших пріоритетів держави має стати повернення до людини.

Проблема дев'ята. Підпорядкованість економіки ідеології та потребам військово-промислового комплексу призвели до зміщення пріоритетів у розвитку суспільства, сформували спотворені стереотипи інтернаціонального обов'язку та жертвості заради утвердження сумнівних ідей соціалізму, породили негативне ставлення до окремих держав та міжнародних організацій, позбавили громадян досвіду комунікації з громадянами різних країн, сформували концепцію світу як ворожого оточення.

Така спадщина у сукупності із проблемами періоду суспільно-політичних трансформацій і відновлення української державності, невизначеність у зовнішній політиці та посилення інформаційного впливу російських засобів масової інформації дезорієнтували значну частину населення або ж сприяли укоріненню громадянського нігілізму, що перешкоджає громадянській самоідентифікації.

Проблема десята. За роки панування радянської влади було повністю втрачено механізми, які відомий російсько-американський філософ і соціолог Питирим Сорокін називав механізмами соціального тестування, селекції, фільтрації або аристократизації суспільства, тобто систему фізичного, морального та інтелектуального відбору підростаючого покоління (4,405—424). Звісно, може бути різне ставлення до концепції відомого філософа, але важко спростувати його переконаність у тому, що нехтування моральними засадами

призводить до поповнення вищих ешелонів влади людьми, які "демонструють ... помітну моральну слабкість: жадібність, корупцію, демагогію, сексуальну розпусту, прагнення до нагромадження матеріальних благ (часто за рахунок громадських і моральних цінностей), нечесність, цинізм і "плутократію" (4,415).

Втрата моральних регуляторів відбору політичної еліти сприяє потраплянню до найвищих шаблів державної влади малоосвічених людей, які не засвоїли базових цінностей та найважливіших елементів культури. Навіть у порівнянні з радянським періодом, коли селекція здійснювалася на ідеологічній основі, нинішнє становище у царині кадрової політики є програвшим, оскільки воно позбавлене будь-якої логіки. Втрати держави від некомпетентного управління важко виміряти, разом з тим необхідно мати на увазі, що збитки помножуються у декілька разів, якщо до дефіциту професіоналізму додається патріотична

Людина для держави має стати безальтернативною цінністю, оскільки держава лише тоді має сенс, якщо підпорядковує усю свою діяльність інтересам людини. Відтак одним із найголовніших пріоритетів держави має стати повернення до людини.

індиферентність та відсутність громадянської позиції державного службовця. У сучасному суспільстві якість життя значною мірою залежить від того, що роблять державні службовці, оскільки вони, за твердженням британського психолога Дж. Равена, "... є головними виробниками нашого благополуччя" (3,98).

Звісно, що проблеми українського суспільства не вичерпуються лише означеними вище, та й порядок їх подання може бути іншим, я ж прагнув до показу однокореневих проблем, що впливають із сучасних аксіологічних реалій. А реальність така, що, на перший погляд, не надто суттєві чинники, як виявляється, відіграють системоруйнівні або системотворчі функції. Саме така роль цінностей у суспільстві, адже цінності є системоутворювальним ядром культури. Відтак суспільство, насамперед, має визначитися із системою ціннісних координат і послідовно їх прививати усім членам суспільства. Винятково важливою у цьому сенсі є місія освіти, але за відсутності відповідного середовища, у якому культивуються цінності, освіта не зможе реалізувати свою місію.

Загалом становище не безперспективне, оскільки у суспільстві завжди є певна когорта моральних авторитетів, які за сприятливих обставин виявляють спроможність змінити його, окрім того, може спрацювати і фактор самозбереження суспільства від сповзання у безодню деморалізації, адже народ завжди морально сильніший від своїх правителів.

Література

1. Беседы и суждения Конфуция. — СПб.: ООО "Издательство "Кристалл", 1999.
2. Сенека Луцій Анней. Моральні листи до Луція / Пер. з латин. А. Содомори. — К.: Основи, 1999.
3. Равен. Дж. Компетентность в современном обществе :

выявление, развитие и реализация / Пер. с англ. — М.: "Когито-Центр", 2002.

4. Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество / Общ. ред., сост. и предисл. А.Ю.Согомонов: Пер. с англ. — М.: Политиздат, 1992.

Огневьюк В. Общество утраченных ценностей

В статье анализируются истоки современных аксиологических проблем украинского общества и возможные пути формирования современной ценностной парадигмы.

Ognevyuk V. Society of the lost values

The article is devoted to the assaying of the sources of modern axiological problems in Ukrainian society and potential approaches of actual significant paradigm producing.

